

24. I. h. 229.

25. Halász Gábor: A LÍRA ELLENFORRADALMA. In: *Nyugat*, 1937. I. 293–298. A Szerkesztői megjegyzés a 298. oldalon olvasható.

26. Weöres Sándor Jékely Zoltánnak, 1938. jún. 4. In: *WSLEV*. II. 292.

27. Halász Gábor A SZÁZAD GYERMEKEI című írásában ekképp értékelte Weörest: „Az érett bölcsesség azonban egy fiatal, nemrég még faunosan játékoskedvű költő ajkán szólal meg, és megütődve keressük a magyarázatot. Nincs-e túljátszottság ebben is, mint a régebbi szerephörben, valódi indítékok mellett – hiszen könyvek, utak, témák tanúskodnak az ösztönös, mély vonzalomról – nem munkál-e a szemfényvesztés ingere? Bármilyen azonban a helyzet, a mutatóvány elragadó.” In: *Nyugat*, 1939. II. 108–112.

28. Jékely Zoltán: A TEREMTÉS DICSÉRETE. WEÖRES SÁNDOR VERSEI. In: *Nyugat*, 1939. I. 120–121.

29. Weöres Sándor Sárközi Györgynek, 1938. okt. 21. In: *WSLEV*. II. 202. Az episztola célját

néhány nappal később így magyarázta Sárközi-nek: „*Versemmel azt akartam mondani: az lesz a sorsa Illyésnek is, mint Petőfinek és az elnyomottakért harcoló többi nagy költőnek: elveit éppen az elnyomók fogják a legnagyobb hévvel hangoztatni. Tudod, hogy milyen alakok szoktak ágálni nagyon gyanús közéleti cirkumstanciák közt...*” 1938. okt. 26. In: *WSLEV*. II. 204.

30. Weöres Sándor Pável Ágostonnak, „1933. jan. 3. Csöngő”; S. Pável Judit tulajdona. A hosszabb idézetet az teszi indokolttá, hogy a sorok egy része (jelzés nélkül) kimaradt Weöres Sándor egybegyűjtött leveleiből.

31. Weöres Sándor Berda Józsefnek, 1933. szept. 1. In: *WSLEV*. I. 355.

32. Weöres Sándor: A VERS SZÜLETÉSE. Pécs, 1939. 27.

33. Weöres Sándor Várkonyi Nándornak, 1938. okt. 29. In: *WSLEV*. I. 498.

34. Weöres Sándor: ILLYÉS GYULÁNAK. In: *WSLEV*. II. 203.

Steinert Ágota

WEÖRES SÁNDOR „ELHAGYOTT VERSEK” CÍMŰ KÖTETÉRŐL

Ennek a könyvnek a története a kilencvenes évek végén kezdődött, amikor Weöres Sándor felesége, Károlyi Amy már nagyon beteg volt, és nem tudott férje hagyatékának gondozásával foglalkozni. Ekkor az ő kérésére és írásbeli rendelkezésének megfelelően elkezdtem számba venni és feldolgozni az otthonukban található kéziratokat. Tettem ezt sokévi közös munka, ismeretség, majd barátság alapján. 1973-ban találkoztam először Weöresékkal, amikor a Magvető Kiadó szerkesztőjeként azt a feladatot kaptam, hogy vegyek részt a kétkötetes EGYBEGYŰJTÖTT ÍRÁSOK-nak – amelynek összeállításában Bata Imre segített a költőnek – háromkötetesre bővítésében. Ettől az időponttól kezdve gyakran jártam Weöreséknél, a továbbiakban eleinte csak a Magvetőnél megjelenő köteteket, majd a másutt kiadottak egy részét is – kérésükre – én szerkesztettem meg. Az idők során kapcsolatunk egyre szorosabbá, egyszerű munkakapcsolatból számomra megtisztelő barátsággá vált. Laktam Muraközi utcai otthonukban, mikor külföldön jártak, majd Sándor betegsége idején több héten át velük együtt is. Mindezt azért kívántam előrebocsátani, hogy nem illetéktelenül bízták rám Weöres Sándor életműkiadásának és irodalmi hagyatékának gondozását.

A feldolgozandó anyag igen terjedelmes volt, kb. 30 000 oldal: Weöres Sándor és Károlyi Amy kiadott és kiadatlan verseinek, műfordításainak, prózai írásainak kéziratai,

hozzájuk írt levelek, interjúszövegek, drámák, mesék, rádió- és tévészereplések forgatókönyvei, opera-, illetve balettszövegek könyvek, szinopszisok töredékei, róluk írt kritikák, a HÁROM VERÉB HAT SZEMMEL-kötet összegyűjtött szövegei, mások (dilettánsok és profik) nekik (bírálatra vagy csak ajándékként) megküldött alkotásai, valamint ezek egy részének legépelt másod-, harmad- stb. példányai.

Mindenki, aki ismerte a Weöres házaspárt, tudja, hogy életük nem a polgári rendszabályai szerint folyt, ezért ezek az írások minden rendszerezés nélkül, kusza összevisszaságban maradtak fenn. Műveiket olykor iskolai füzetekbe, olykor írólapokra, máskor olyan papirosra írták, ami éppen a kezükbe került (étlapok, színlapok, levélborítékok, cigarettadobozok stb.) vagy – különösen az egykori papírhiány idején – más alkotásaik kéziratának üresen maradt részére.

Munkám során először meg kellett állapítanom szerző és műfaj szerint, hogy kinek miféle műve az adott kézirat, elkülönítve az idegenkezűeket a házigazdákétól, majd szétválasztva egymástól Sándor és Amy szövegeit. Ezután került sor arra, hogy megállapítsam, melyek azok a Weöres-művek, melyek megjelentek az EGYBEGYŰJTÖTT ÍRÁSOK-ban, EGYBEGYŰJTÖTT MŰFORDÍTÁSOK-ban. Nehézséget jelentett az is, hogy az anyag jelentős hányada ceruzával készült igen rossz minőségű papíron, ezért nehezen olvasható.

Megróbáltam folyóiratokban, újságokban, antológiákban is utánanézni a még a költő által összeállított EGYBEGYŰJTÖTT ÍRÁSOK-ban, illetve a későbbi kötetek anyagával kibővített EGYBEGYŰJTÖTT KÖLTEMÉNYEK-ben (Helikon, 2009) nem szereplő műveknek, valamint a PIM, az OSZK és az MTA Kézirattárában található kból kiválasztani a meg nem jelenteket. Mivel ezekben az intézményekben a különféle írói hagyatékok jelentős része még feldolgozás alatt áll, e kötet anyaga főleg a költő otthonában talált kéziratokra szorítkozik. Gyűjteményem tehát korántsem teljes: részben az említett okokból, részben az átnézendő anyag terjedelme és a Weöres-bibliográfia hiányosságai miatt, valamint azért, mert a költő sok kéziratát elajándékozta, és ezek magángyűjteményekbe kerülve nem vagy alig voltak számomra hozzáférhetők. Így a Weöres-kutatók előtt még bőven kínálkozik lehetőség eddig ismeretlen művek feltárására.

Itt kell megjegyeznem, hogy az ELHAGYOTT VERSEK anyaga csak részben kiadatlan. Hiszen az vezetett összeállításakor, hogy a Helikon Kiadónál megjelenő életműkiadást tegyem minél teljesebbé, függetlenül attól, hogy az EGYBEGYŰJTÖTT KÖLTEMÉNYEK-ből hiányzó versek esetleg valahol másutt megjelentek. Tettem ezt azért, hogy megismerhessem a művészete iránt érdeklődőkkel Weöres Sándor életének és ismert műveinek azt a háttérét, ami nélkül nem teljes a róla alkotott képünk. Aki tehát nagy kompozíciókra, remekművek felfedezésére számít, azt csalódás érheti, de aki szeretné végigkísérni Weöres pályafutását, alkotóerejének fejlődését, az nagyon sok értékkel, sőt személyes vallomással is találkozhat.

ELHAGYOTT VERSEK a kötet címe, mert ennek kettős értelme van: el/kihagyott és elhagyott/elkallódott művek. Weöres Sándor ugyanis nagyon kritikusán, nagy művészi műgonddal írta alkotásait, s ennek nem mond ellent, hogy született költő volt, akiből csak úgy áradt a költészet. Tanúság erre, hogy milyen sok variációja maradt fenn egy-egy jelentősebb költeményének, milyen sokszor változtatta, javította munkáit. Amikor életművét összegezte, alaposan megválogatta írásait, pedig ezek a kihagyott darabok sem érdektelenek, színvonalatlanok. Mégis elhagyta őket művészi igényességből (pl. a fiatalkori verseit), személyes vagy politikai okokból. De nem tartotta számon valamenynyit művét azért sem, mert elajándékozta, elkeverte kéziratai egy részét, elfeledkezett róluk, vagy éppen félretette a „verscsírákat”, amelyeket valamilyen nagyobb „versszimfónia” elkészítéséhez akart felhasználni, s azok elkallódtak.

Példaként néhány idézetet szeretnék bemutatni a felsorolt típusokból. Az *ÁT AZ ERDŐN* az egészen korai versek közül való, s jól érezhető rajta az impresszionizmus és a nyugatosok hatása, de színvonalát jelzi, hogy már megjelent a *Dunántúl* 1929. június 2-i számában, pedig szerzője csak 16 éves volt ekkor:

*„Hűs alkonyatkor vágtunk át az erdőn.
A tölgyek zörgő, száraz avarán
Hallgatva, szóltan mentiünk mind a ketten,
Mi ketten egyik: én meg az apám.
Az erdőn már a november borongott,
Bús szárnyait bontotta már a tél,
S mint fájó emlék hullongott a fákról
Nagy néha egy-egy elkésett levél.
[...]
Apám szemében még a nyár világolt,
Hajára már az ősz deret rakott.
Ő már az ősz, én még a nyárt daloltam,
De szívünk, lelkünk egy volt igazán:
Dús élettombok hajtanak a nyárból,
S rohan az élet... ősz a nyár után.
Csak mentiünk ott a tarlottlombú erdőn
A tölgyek zörgő, száraz avarán,
A nyárt, a nyárt sirattuk mind a ketten,
Mi ketten egyik: én meg az apám.”*

Ugyancsak a fiataalkori, 15 évesen írt versek közül érdekes az *ÖREG KUTYA HALÁLÁRA* című, amelynek létezik egy erősen eltérő, végleges változata az *EGYBEGYÚJTOTT ÍRÁSOK*-ban is. Nagyon jellemző, hogy a költő mit hagyott el és hogyan tette drámaibbá, élményszerűbbé sorait:

*„Vén voltál, húztad a derekad.
Jártad a mezőket egymagad.
Kicsinyek is voltunk valaha.
Játszottunk: kis gyerek, kis kutya.
Oly jó volt még ma is. Furcsaság.
Vén voltál, húztad a derekad.
Lent fekszel békén a fa alatt.
Ki sajnál? Ki sirat? Senki sem.
A fa se susog tán szeliden.
A vén Föld csendesesen eltemet.
Elférnek odalenn mindenek.
[...]
Sírba ért zuzódott, agg lábad.
S mi megyünk, vén kutyám, utánad.”*

A végleges változat (*Tíz FIGURÁLIS KOMPOZÍCIÓ/KUTYA*) a konkrét élmények leírása után így fejeződik be:

*„Aztán, éjjel
a kertek közt csavarogtam,
Doronggal hátbavágtak akkor.
Elgörbült a gerincem,
a bundám mocskos lett és fakó.
Beteg kutya lettem.
Agyonlövettek.*

*Akkor, vacsoránál
csak lassan járt a szájához a villa.
A kisasztalnál ültél te külön.
Kip-kop: a lábaiddal
harangoztál nekem,
kipi-kop.*

Emlékszel?”

A költő fiatalkori alkotásait (bár nagy részüket nem vagy csak átalakítva vette fel egybegyűjtött művei közé) gondosan megőrizte, otthonában a hagyatékban megmaradtak korai versei, de másolatokban, több példányban is fellelhetők. Kosztolányi Dezsőnek például elküldte több füzetben nagyjából a harmincas évek elejéig írt költeményeinek javát. De ilyen versfüzetek mások tulajdonába is kerülhettek. A hagyatékban fennmaradtak olyan listák is, amelyeken a költő jelezte, mely írásai jelentek meg, hol és mikor. (Sajnos, ezek többnyire pontatlanok, és csak évszámokat adnak meg.) Ezen túl maga is nyilatkozott e kérdésben: *„Ha a költő maradandó és megbecsülük, akkor többnyire minden munkáját válogatás nélkül kiadják. Ez bizony nem egészséges, de nem tudom, ki volna az, aki úgy tudná szelektálni ezeket az oeuvre-öket, hogy feltétlenül az marad meg, ami érdemes, s az hullik el, ami jelentéktelen. A zsengek és jelentéktelen írások tömege tényleg felhigítja a költő oeuvre-jét, viszont nincs semmiféle határozott alap a rostálásra... Határozottan érzem, hogy mennyiségileg sokkal többet írtam és adtam ki, mint kellett volna... [de] ebből a túlságos mennyiségből most már nagyon nehezen vagy sehogy sem tudnám kiválogatni azt, amit talán értékesnek tartanék.”* (In: *Híd*, 1967/11. Hornyik Miklós beszélgetése Weöres Sándorral.) A zsengek és a fiatalkori művek az irodalomtörténet számára azért is érdekesekek, mert későbbi versek csírái is fellelhetők, de az olvasók számára maradandó élményt jelentő művek is találhatóak közöttük.

Más szempontból figyelemre méltók azok a művek, amelyeket a költő személyes okokból hagyott el egybegyűjtött műveiből. Ezeket esetleg alkalmi jellegük miatt nem tartotta fontosnak, vagy hozzá közel álló személyeket sérthettek, bánthattak volna. Vagy mindkettő. Ennek tipikus példája az alábbi vers, melynek részletét közöljük:

*„Feleségem mindig nyelvvel,
győzi szóval, győzi ettvél,
mint zubogó tüzes katlan,
szapul engem szakadatlan,
benne sülok, benne főlok,
mint málló rongy, vergőlődök,
nem is tudom, mit tehettem,*

*élve pokolra vettem,
azt sem tudom, hol a fejem,
soha sehol nyugodt helyem,
csak az orromat lóगतom
és fogamat csikorgatom,
ily bolondot hogy tehettem,
mikor feleségül vettem.
Hordom én a pénzt a házba,
nincsen kurvázás, se kártya,
s ha néha egy kicsit iszom,
pénzt arra se szórok bizony.
Mégis csöröl-pöröl-nyelvel,
soha meg nem álló nyelvvel,
csak tajtékzik, mint a szappan,
télen, nyáron, szakadatlan [...]*

A vers feltehetően futó hangulat szülötte, erre utal formája: a címnélkülisége, játékos stílusa s az, hogy keletkezése időben közel esik egy feleségéhez szóló bensőséges vallomáshoz (PHILEMON ÉS BAUCIS):

*„Édes párom, meghalunk,
pedig együtt jól vagyunk.
Telnek milliárd esztendőök,
elmúltak és eljövendőök,
sodrukban egymásra leltünk,
s éjt-nap alig van egy percünk,
hogy ne égne szeretet
szelíden a társ felett;
ez a perc épp nekünk lobban,
ily teljesen, éppen mostan,
majd a helyébe suhan
milliárd év nyomtalan.
[...]
Jól egymásba-települtünk,
összeforruva elrepültünk:
hol az idő, hol a tér,
mely bennünket utolér?
Hiszen többé földön-égen
nem lelnek ránk semmiképpen:
hült helyünkön jegesen
tündököl a szerelem.”*

Weöres Sándor programszerűen már fiatal korától arra törekedett, hogy verseinek ne magánéleti problémái legyenek a témái. Az EGYBEGYŰJTÖTT ÍRÁSOK-ból valóban igyekezett minden közvetlenül erre utaló sort elhagyni, ezek a versei így csak a hagyatékban maradtak fenn. Élete során rendkívül sok és olykor vérlázítóan ostoba, igazságtalan kritikát kapott, melyekre nyilvánosan nem felelt. Hivatalos elismertsége is igen gyenge

lábán állt, mikor végre megkapta a Kossuth-díjat, csak a második fokozatot ítélték meg neki. Bár tisztában volt életműve értékével, mégis – emberi dolog – nagyon fájt neki az értetlenség, a rosszindulat. Mindezt több kisebb-nagyobb költeménye tanúsítja:

*„Rám-olvassátok, mint foltjait a leprásra:
szürrealista, pesszimista, nihilista;
de aki átevez a másvilágra,
annak már nincsen szégyen-lista.
[...]
Az élet beszakadt alattam,
mert mélyben jártam és magasban,
nem az országuton haladtam.*

*Magamra dörrentem a kriptafedelet,
dobjátok utánam verseimet,
ha nem vertek örök gyökeret.”*

Egy ugyancsak cím nélküli versében önmagán túlmutatva az irodalmi élet elszürkülésének okairól is vall:

*„Zsandárok és keretlegények
lesték, mint mennyei rakétát,
Pegazusán röpködni a poétát
s rögvest a tárgyra tértek:
»Ennek semmi realitása,
a józanész megcsúfolása,
puszta öncélú szárnyalás,
nem építi a társadalmat,
megcsúfol keretet s hatalmat,
romboló példamutatás.«
[...]
Költő ne járjon végtelent,
orrával szántson idelent,
ha egyszerű és célszerű és népszerű,
nem baj, ha műve pép-szerű.
Így történt, hogy az égi szárnyasoknak
dandárai kifogytak
s a költészet helyezkedés,
rendbe-sorba illeszkedés,
kötetről-kötetre vastagodás,
papiroselsivatagosodás.”*

Az irodalmi köztudat szerint Weöres Sándor apolitikus költő. A hagyatéknak mintha erre némileg rácsáfolna. Nemcsak a közérzetét sokszor és sokféleképpen megjelenítő költeményeire gondolok, hanem a kifejezetten politikai verseire. 1956-ban a forradalom kitörésekor és annak leverése után is több művet írt. Ezeket természetesen politikai okokból nem lehetett később sem publikálni, de az az érzésem, hogy ezt Weöres nem is akarta volna. Nem mintha megtagadta volna őket, hanem túlságosan alkalmi, túlsá-

gosan személyes jellegük miatt. Van köztük olyan, amelyik nincs befejezve, van, amelyeknek több variációja is van. Datált is csak kevés akad, többnyire csak utalásaikból ismerhetjük meg keletkezésük időpontját. Valószínű, hogy 1956 őszén még több alkotása is született, de azok vagy megsemmisültek, vagy esetleg még váratlan helyekről előbukkanhatnak.

A RAPSZÓDIA A KIVÓVOTT SZABADSÁGRÓL két variációban olvasható, az egyiknek a befejezése, a másikkak a kezdete hiányzik. Közvetlen, romantikus hangütése, melyet az egyik vers befejező két szakaszával idézünk fel, meglepő:

*„Az én dalom még hősöket
sose köszönhetett
korunk sivatagában.
Üdv nektek, ti szabadság hősök,
akik emberi életünkért
vívotok szinte csupasz mellel,
fegyver nélkül a fegyver ellen!*

*Szavam, szívem
ott harcolt a ti sorotokban,
testem megbújt rejtekhelyen.
S ha megint rántkötör bármilyen tirannus:
vén testtel, mely még fegyvert nem fogott,
én is ott harcolok,
mégegy rabságban élni nem fogok.”*

A „Végül angyal szállt le ránk” kezdetű vers kézirata ugyancsak a hagyatékban maradt fenn. A költő életében ez az 1956-os forradalom leverésének hatására írt költemény nem jelenhetett meg, az induló *Holmi* közölte (1989. október, 1. sz.). A hagyatékban található szöveg és a *Holmi*-ben megjelent faksimile között kevés az eltérés, a legjelentősebb: az előbbinek nincs címe, viszont a szöveg alatt olvasható a keltezés (1956. november 16.), a másik változat címe: MAJTÉNY, VILÁGOS, STB., és a végén dátum helyett ez az ajánlás áll: „Szabó Zolinak / régi barátsággal / Sanyi”.

Vannak persze olyan versek is e gyűjteményben, melyeket a költő egyszerűen elfeledett, vagy esetleg még változtatni akart rajtuk, de aztán nem foglalkozott többet velük. Az idők előrehaladtával ugyanis egyre inkább úgy „termettek” művei, ahogy – saját hasonlatával élve – az almafa termi gyümölcsseit természetes egyszerűségben és tökéletességben, spontán műgonddal, magától értetődő kreativitással. Verset írt, nem határozott célból, előre elgondolva, verset írt, mert erre született. Mint a Magvető Kiadó lektora sok jelentős kortárs költőt ismertem, de úgy érzem, ő volt az egyetlen, akinek még a tudatalattija is tiszta költészet volt. Betegsége idején hallottam öntudatlan mondatfoszlányait is, s megdöbbenetek azok a váratlan asszociációk, hibátlan, ragyogó képek, amelyek olykor szinte lávaszerűen szakadtak ki belőle.

Fiatalkorában többnyire számon tartotta műveit, azt is, melyik mikor és hol jelent meg, később ezt már nem tartotta igazán fontosnak. Úgy gondolom, ilyen későbbi időszakban írta azt a két költeményét is, amelyeket az elhagyott/elkallódott versek közé sorolhatunk. Formailag is, gondolatilag is érett alkotások ezek, ahogy idézett soraik tanúsítják:

„Őszi nyitott ablak, hol tétován belibben
párás szellő a korhadó csonkok fanyar zamatával,
kőben bolyong a harang hangja, fojtottan, mint hegedűszó,
és érezni hinnéd a csillagok fém-illatát is
– mind folyton vándorol feléd, s ugyanakkor ott lakik benned.
S ha a szemed behunyod: még rajta forr
a seb, mit a fények szűrnak pár pillanatra
színek visszája, ábrák sövénye
aztán elmosódnak és hűnyt szemed csak a sötét űrt vetíti.
Ó, e benső tér! hol porszem se fér el a foghatóból
hol az emlékek híg vázai szállnak s a csodák testtelen lényei osonnak,
vajjon melyik a valódi végtelen?”

Valószínűleg a másik játékosan komoly „felhívás” sem személyes tartalma miatt maradt publikálatlan, hiszen éppen a magánérzelmek hangsúlyozása ellen szól.

„Szerelmes verseim sorai mögött
ne kutassátok a személyeket:
nem leltek rájuk a szavak mögött,
én se ismerem őket, meglehet.

Ha tudnátok, mily meg nem fogható
percekből keltek szárnyas dalaim,
mennyi szárnyatlan roncs találkozó
röptette őket égre odakinn!

Egy halk sóhaj, egy gyors szemvillanás,
egy lábdobaj, egy kurta kis sikoly –
lelkemben sok völgy és hegyóriás
dobált visszhangja még soká dalol.

[...]

Mennyiben költött, annyiban igaz,
ami volt s nem volt, vak remény csupán,
amit a vágy élővé villanyoz
és felröpít az ihlet sudarán.

Megteremtődött bennem és velem,
szoborba formálódott szívverés.
Az ihlet tárgyát én sem ismerem,
ti sem, hasztalan minden keresés.”

A kötet összeállításakor az egyik legnagyobb problémát a versek datálása, illetőleg datálatlansága jelentette. Mint már megjegyeztem, Weöres Sándor ritkán írta oda versei mellé keletkezési időpontjukat. Mégis viszonylag gyakran megállapítható születésüknek legalább az évszáma: a füzetekbe rendezett versek esetén a füzetten többnyire

szerepel. Ha pedig egy-egy lapon találtam meg valamilyen költeményt, annak a hát-lapján (rádióműsor, levélboríték, étlap, meghívó stb.) lévő dátumról ez megállapítható. Szerencsésebb eset, ha ugyanazon a lapon egy másik vers is szerepel, amelyek a kelet-kezési időpontját a költő már az EGYBEGYÜJTÖTT ÍRÁSOK tartalomjegyzékében megadta. Külön ciklusba rendeztem azokat a műveket, amelyeket nem tudtam időben elhelyezni. A további kutatás ezek egy részének bizonyára feltárja keletkezési körülményeit és idejét, de úgy gondolom, mindig maradnak olyanok is, amelyek ilyen értelemben megfejthetetlenek.

Nem a megszokott, hanem más, sok szempontból ismeretlen Weöres Sándorral találkozhattunk e könyv lapjain, politikusabb, kritikusabb, személyesebb, olykor meglepő hangú költővel. Egy olyan lírikussal, akinek bár legfontosabb alkotásai már életében megjelentek, még hátrahagyott költeményeivel is tud újat, meglepőt adni. Művészetének szerves részei e kötet darabjai is, még a korai művek is, melyek még csak jelzik – de jelzik! – a remek folytatást, nem beszélve érett költészetéről. Mert ne felejtjük el – s ezt fontos hangsúlyozni születésének századik évfordulóján –, a magyar, de bátran mondhatjuk, a XX. századi világirodalom egyik legnagyobb alakja e versek szerzője. Ezért méltó, hogy írásai ne vesszenek el, hanem közkinccsé váljanak.

Illyés Gyula

ÍTÉLET ELŐTT (VIII)

12

A csókásiak édeskeveset gondoltak a rájuk mért hatósági intézkedéssel. Voltaképpen nem is értették. Eszük ágában sem volt elhagyni a község területét amúgy sem.

Az úri bolondéria leszólását Hahóti még egy tiszteletlen kiszólással is megtoldta, amikor végre – már estefelé – Táros bátyjának elmondta a történeteket.

– Le vannak sajnálva – ismételte enyhébb változatban, az öregasszonyra meg arra a jóérzésű fiúra való tekintettel. – Csak Gámpusztáról jöjjön meg időben az üzenet. Hétfőre beállhatunk. Lett kasza, rendre. Megmondtam én.

Kiszolgált, csaknem ujjnyira kopott malomkő volt asztalnak fölállítva az öregasszony szőlőbeli háza előtt. Nagyon alacsony volt. A házfal tövében vastag diófa gerenda hevert, azon ülve is el lehetett érni azt az egy lábú, jócskán lesüllyedt rücskös kőasztalt. Táros a gerendán ült, Hahóti az asztal előtt állt; az öregasszony meg Sanyi a konyhaajtóban.

Táros ráébredt valamire. Elöntötte a düh. Csak jóval utána mondta meg, mi jutott eszébe.

– Nem lesz itt aratás! Kicsinálták jól! Azért nem mehettek ki a községből, hogy aratni ne mehessetek. Csak azért! Így majd beadjátok a derekatok.

– Benke bátyám! – mondta Hahóti szinte feddőleg.

– Na csak vigyázz rám. Egy banda az egész.